

Ítróttarbragdið í Vestmanna

Oddagrein

ÖLL minnst vit dagin, tá føroyska landsliðið í fótbólta í Landskrona vann á Eysturriki. Minnst vit tað kortini ikki, so verða vit mint á henda dag aftur og aftur. Hann er líkasum vorðin ein heil-agur føroyskur fótbóltsdagur, sum skal byggja føroyskum fótbólta brýr langt inn í framtíðina.

LEINGI hevur verið saknur á einum líkandi „heilagum“ degi innan føroyskan hondbólt. Henda ítróttargreinin, sum seinastu árin er við at detta heilt niður ímillum, tá hugsað verður um at dystast á altjóða stigi - og lutvíst eisini her heima - hevur nú bráðliga fingið ein møguleika at fáa vind í seglini. Føroyskur hondbóltur hevur fingið sitt „Landskrona“.

OG føroyska „Landskrona“ eitur Vestmanna og VÍF.

SIGURURIN hjá vestmenningum á heimskenða liðnum úr Rumenia er einki minni enn eitt altjóða ítróttarbragð, og stendur sum so ikki nógv aftanfyrri fótbóltsligurin í Landskrona á sinni.

HJARTALIGA tillukku VÍF, vestmenningar og føroyskur hondbóltur. At vinna 17-16 á einum av heimsins bestu hondbóltsliðum er einki minni enn eitt bragð. Her var so ikki bara talan um eina einstakliga prestátión. Her var eitt lið, sum spældi saman og sum spældi fyrri sínum felag, fyrri sínum heimplássi, sum spældi fyrri Føroyum.

AT tað so júst skuldu vera vestmenningar, sum framdu hetta bragð, er so sjálvsagt. Neyvan finst tað nakað pláss í hesum landi, har eitt ítróttarfelag og ein ítróttargrein hevur fingið so góða undirtøku frá sínum egna fólki, sum júst Vestmanna. Vit hava sæð og hoyrt, hvussu vestmenningar fagnaðu og stuðlaðu sínum liði, tá hart leikaði á móti høvuðsfiggindanum Kyndli á útvið. Her hevur tú veruliga merkt sannan ítróttaranda, tá hann er bestur, nevniliga har eitt lið fær 100% „uppbakning“ frá sínum egna bygðafólki.

TAD er eingin ivi um, at vestmenningar sum heild og áralongu hondbóltsstratiónirnar í Vestmanna saman við einum vælspealandi liði eiga æruna fyrri hetta góða úrslit í Europa-cup. Fyrri spælarnar hjá VÍF má tað hava verið sonn fróðin at hava spælt móti hesum mætu hondbóltskempunum úr Rumenia á heimavelli og har løna sínum trúgva viðhaldsfólki fyrri tess álit og áhuga - við einum so einastandandi úrsliti.

VÓNANDI fer hetta frálíka úrslit at kveikja nýtt liv í hondbólta her heima. Tað verður gjørt eitt sera stórt arbeiði kring landið fyrri hondbólts-áhugað, men tað er líkasum at gularótin - hetta at vera við í altjóða hondbólta og har kunna visa á góð úrslit - manglar. Hetta at fáa vitjan av góðum fremmandum liðum, og hetta at halda sínum egnu góðu spælum til við at lata teir spæla móti spælum úr øðrum londum. Vit siga ikki, at talan skal vera um nakra elitudyrgan, men eins og í fótbólta er eisini her tørvur á at kunna vera við í altjóða kappingum. Tað skal menna og eggja, tað skal halda einum til.

VIT eiga sera góðar umstøður kring landið til at spæla hondbólt. At hondbóltaurin kann koma á eitt hægri støði eisini fer at gera tað ikki minni áhugavert hjá teimum mongu, sum venja. Tað skal vera okkara vón, at góðu úrslitini hjá vestmenningum í seinastu kappingini, eru við til at kveikja nýtt liv í føroyskan hondbólta vera við í altjóða kappingum. Enn einaferð - tillukku við frálíka úrslitinum. Eingin nevndur, eingin gloymdur.

Sosíalúrin

Viðmerking

Bíligari framaling

Nú monopolini rilla og toll-

múrar rapa, er tíðin eisini komin at skipa okkara búskap sum ein demokratisk marknaðarbúskap. Avgerðandi fortreytin hjá okkara líta búskapi er at tryggja vinnuni eitt lagaligt kostnaðarstøði og brúkarum so ódyrar og góðar vørur sum gjørligt. Stundingsvinna, tollverja og festiskipan hoyra ikki heima í hesum nýggja veruleika ogugu tí fáa ein virðuligan enda.

Tá ætlanin fyrst í fímti árunum var at skipa ein búnaðarskúla í Føroyum, skrivaði abbi mín, Eyvind Dalsgaard, sáli, handrit til føroyskar lærubúskur í búnaðarfrøði. Sum Dalsgarðs-slagnum líkt segði hann ber-søgn sína hugsan:

»Búnaðurin eigur ikki at vera so einoygdur, at hann bert hugsar um at trýsta prísirnar upp á sínum vør-um uttan at minnst til, at órimilgír prísir minka um eftirspurning av vørnum og ama keyparan, t.v.s. minka um keypiorku hansara. - Nei, bíligari framaling av búnaðarvørnum, tað er vegin!»

(Eyvind Dalsgaard, Búnaðarfrøði I, Tórshavn 1952, síða 96).

Sum ongan kann for-undra, gjørdist búnaðar-skúlin av ongum, og bert fyrsta bind av búnaðarfrøðini kom út í bók.

Til tess at skipa fyrri eini bíligari framaling av land-búnaðarvørnum eiga vit nú at viðurkenna, at hesi stig eru neyðug:

- Festiskipan, jarðarráð og jarðargrunnur verða av-tíkin.
- Privatur ognarrættur gerst meginreglan.
- Framleiðslan verður part-vís skipa sum atvinna - partvís sum høvuðsvinna.
- Rakstrarstundningur verður avtíkin.
- Tað almenna stuðlar ný-hugsan, útbúgving og royndum.

Teir tóku av alt slagði

Nú skjótt hálv onnur öld er liðin, síðan grunnlógin lovaði okkum vinnufrelsi, og síðan einahaldin og báts-bandið vórðu avtíkin, er tann stundin komin til handa, at miðeldin fer sín enda, og festiskipanin fer sitt pláss í søguni. Tá enná bøndurnir sjálvir mæla til at avtaka skipanina, er spurn-ingurin tí bert, hvussu hon verður avtíkin.

Tað óheppa við at geva verðandi festarum for-keypsrætt er tað sama sum við sjálvari festiskipanini: tann, ið tekur av, fær nakað burtúr, tann, ið ikki tekur

av, fær onki burtúr.

Heldur eiga festarnar í samband við eina uppsøgn at fáa endurgjald fyrri abótur á festi og fyrri mista inntøku í eitt áramál framyvir (uttan studning). Hetta endurgjald mótróknað í skuld til jarð-grunnin kunnu teir so nýta, um teir bjóða uppá jørðina - ella lata vera.

Jarðarráðið er sum nevnt ein leivd frá tíðini undan styrisskipanarlógini og heimastyrilógini og byggir á eina sjálvsiting av vinnulivinum (korporat-ismu), ið ikki ber til at verja í einum opnum, demokrat-iskum marknaðarbúskapi.

Jarðargrunnurin byggir á eina misfatan um, at lagalig figging er grundarlagið undir einum rationellum rakstri - hetta er ikki so. Tær smáu 100 milliónirnar, sum mjólkarkøndurnir hava ilt við at forenta, eru tyðilig prógv um, at lagalig figging oftast merkir tað sama sum yvirfigging. Eisini nógvir felagshagar lántu úr jarð-grunninum heldur enn at lata eigararnar gjalda fyrri lógurnar, tí láni fingust til 3% í rentu. Í fristíðinum hjá Kjartan Kristiansen verður sagt, at jarðargrunnurin hevur: »servitan um jarðarbrúk« - ja, um lært verður av mistøkum, er sanniliga talan um servitan.

Skotið verður eisini upp í álíttum, at insolventu festi-ini skulu sleppa undan skuld sín; og verður enná sagt, at til ber ikki at gera skuldina galdandi móti festarunum beinleiðis. Hetta má vera ein misskiljing, tað ber ikki til, at ein almennur grunnur hevur lánt pengar út uttan persónliga heftan frá lántakarum, og sjálvsagt skulu júst tey insol-venti festini verða við í pri-vatiseringini at tryggja skattgjaldaranum, at pengarnir fáast inn altur.

Fram, frímen, fram

Tíbetur hava vit at enda fingið eina kappingarlóg-gávu, og tá studningurin vónandi verður avtíkin, fer fría kappingin at tryggja okkum ein rationell vinnubygnað. Teir bøndur, sum higartil ikki hava kunna ókt um framleiðslu sína vegna kappingaravleiðandi - mjólkarkvoturnar, kunnu nú, um kappingar-ráðið vil, framleiða so nógv, teir vilja, og harvið gera framleiðsluna lønandi fyrri bæði seg sjálvar og fø-royska búskapin. Vit mugu fyrri alt í verðini ikki fáa eina privatisering uttan sam-stundis liberalisering av marknaðinum, tí tað er - um møgulegt - ein enn verri

loysn enn støðan í dag.

Grundarlag er helst fyrri nøkrum heilt stórum gørd-um - serliga gørdum, ið bert hava velta innangarsjórð og onga uttangarsjórð - til mjólkframleiðslu og aðra framleiðslu, sum krevur stórar iløgur. Nakrir privati-seraðir garðar eiga tí at um-fata velta ella veltibarda jørð, sum kann verða grund-arlag undir heilt stórum brúkam, sum ikki kunnu bytast sundur.

Men ein stórar partur av landbúnaðinum - fyrst og fremst seyðahald - er best skipaður sum atvinna, ið fólk hava afturat aðrari vinnu. Tí er altyðandi, at ætlanin um at leggja øll tey smáu festini saman aðrenn privatisering ikki gerst veruleiki. Miðalstóru garð-arnir við nakað av seyði, nøkrum neytum og tveim-um dunnpørum - sum húðaskógvaalítið leggur upp til - eru helst einastu brúkar, sum við vissu ikki bera seg. Tey eru ov smá til høvuðsvinnu og ov stór til atvinnu. Smáu festini eiga at vera privatiseraði undir somu treytum sum tey stóru, og har uttangars-jørðin liggur í felag eiga sála altíð at kunna fara fram í heilum gyllin - innangars í hóskaði bústykkjum.

Havnin og smáplássini

Eitt álvarsmál, ið ongin tyk-ist vilja røra, er uttanbýggja-jørðin. Nógv smápláss og útoyggjar hava havt ringt við at klára seg í nýggju tíðini. Vegna betru vinnu-møguleikarnar á stór-plássunum eru fólk flutt av hesum bygdum og við teim-um teir ognir, tey áttu. Møguleikin at fáa jørð bi-liga til leigu eiga tí - um smáplássini ynskja tað - at verða varveittur á teimum plássunum. Men, sum ein greiddi frá í Dimmu 28/8-97, er ongin trygd fyrri, at festijørð verður røkt - held-ur ikki á bygd. Skal tað al-menna eiga, mugu treytir setast við, og ein fyrisiting óheft av vinnuni umsita skipanina.

Vit mugu tó einki gloyma, at høvuðstrupuleikin er, at ongin ognarjórð er í Havn, og lítill ognarjórð er á øðrum stórplássum, eitt nú í Klaks-vík. Loysnin er tí at selja í øllum fœrum teir hagapartar, ið liggja kring Havnina, sum felagshagar. Til ber at lata jørð í Havn í gerðabyti við jørð á smáplássunum, sum síðani kann latast fólki á staðnum til lagaliga leigu. Tann til fyrri stuttum óbygda oyggin Koltur er funnin frestur til frítíðar og summarhús og óðalsbrúks.

Ein sála av oynni kann sam-stundis tryggja, at tað sjáld-sama umhvørvið í oynni verður varðveitt, og oyggin endurbygd eftir fornum byggisíði.

Vert er eisini at geva gætur teirri skipan við leigutradum, sum Havnar kommuna m.a. sum festari av Flatnahaga hevur skipað fyrri. Slíkar leigutradir eiga at koma fleiri í bði.

Royndir, útbúgving og gransking

Føroyingar hava nú í hundr-að ár átt góðar búnaðarfrøð-ingar. Tíverri hava teir ong-antið sloppið at gjørt stør-vegis roysni. Sum abbi mín hava teir flest allir droymt sínar ungðómsdreymar um skilagott og miðvíst land-brúk, men hava síðani nýðst at ásanna, at ongi granskingar- ella ráðgevg-ingarstørv eru teimum í bði - og ikki har til at keypa sær ein garð heldur.

Nú pengar verða frá pri-vatiseringini er alneyðugt, at tað góða fólk, vit eiga, verður sett at granska og ráðgeva. Teir nógv roynd-irnar seinastu árin bæði við mjólkframleiðslu, seyða-hús, grasturkar, o.ø. eiga at kannast og samskipast vísendaliga. Samstundis eiga vit at gera royndir at bota um hagalandi eitt nú við veiting og at undirvisa bæði vinnubóndum og óðalsmønnum í seyðaal-ing, velting o.sfr.

Eitt er í hvussu er púra vist: tað kemur ongin fram-burður burtúr rakstar-studningi, framhjárettind-um, mjólkarkvotum og toll-múrnum, tann vinnubygnað-urin er og verður sum at royna at lyfta seg sjálva upp eftir hárinum.

Nei, bíligari framaling av búnaðarvørnum, tað er vegin!

Kári á Rógvi Olsen,
óðalsmaður,
hagastyrilslitur

